

Aneta Michalska-Warias

Pojęcie przestępczości zorganizowanej - aspekty kryminologiczne

Studia Iuridica Lublinensia 1, 129-143

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ANETA MICHALSKA-WARIAS

Pojęcie przestępczości zorganizowanej – aspekty kryminologiczne

The concept of organised crime – criminological aspects

Człowiek funkcjonuje w ramach różnego rodzaju grup od początku swego istnienia. Dość wcześnie też swoje życie w zbiorowości zaczął organizować. Z tej tkwiącej chyba w naturze ludzkiej potrzeby organizowania różnych aspektów życia zbiorowego wzięło się państwo – najbardziej skomplikowana organizacja stworzona przez człowieka. Jednakże ta umiejętność może też zostać wykorzystana w sposób destrukcyjny dla społeczeństwa i poszczególnych jego członków. Przykładem takiego niepożądanego zrzeszania się jednostek jest zorganizowana przestępczość, stanowiąca dziś jedno z najpoważniejszych zagrożeń.

Można chyba zaryzykować stwierdzenie, że przestępcy funkcjonowali w pewnych ramach organizacyjnych już od starożytności. *Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie* opowiada o człowieku napadniętym i ograbionym przez zbójców grasujących na drodze.¹ Skoro owa grupa ludzi utrzymywała się z rabowania podróżnych, zapewne istniała przez dłuższy czas, miała jakieś przywództwo i wypracowane metody działania czy też ustalone zasady podziału łupów. Jednym słowem, bandy napadające podróżnych od niepamiętnych czasów musiały być choć w minimalnym stopniu zorganizowane, by skutecznie funkcjonować. Już wtedy jednym z czynników ułatwiających ich istnienie była słabość struktur państwowych. Państwo było zbyt słabe, by zapewnić bezpieczeństwo na drogach i rozbić grupy przestępców. Także dziś, w czasach gdy zorganizowana przestępczość przybrała ogromne rozmiary, jedną z przyczyn jej istnienia jest słabość lub nieudolność aparatu państwowego, który nie jest w stanie jej zwalczać lub nie wykazuje dość deter-

¹ Ewangelia według Św. Łukasza 30–37, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1990, s. 1195.

minacji w podejmowaniu skutecznych działań przeciwko tego rodzaju przestępczości.

Pojęcie „zorganizowana przestępczość” pojawiło się i spopularyzowało w XX wieku, który niewątpliwie charakteryzował się rozwojem tego zjawiska na niespotykaną wcześniej skalę. Warto wskazać w tym miejscu kilka najbardziej znanych przykładów. I tak, w I połowie XX wieku wzmocniła się pozycja Cosa Nostry w Stanach Zjednoczonych na skutek prosperity wywołanej uchwaleniem 18 poprawki do Konstytucji, na mocy której zakazano wytwarzania i sprzedaży wyrobów alkoholowych.² Na kontynencie europejskim mniej więcej od połowy XX wieku rozpoczął się natomiast proces przekształcania mafii sycylijskiej z organizacji o charakterze wiejskim w organizację miejską, a potem międzynarodową, o ogromnym potencjale finansowym, co wiązało się z rozszerzeniem jej działalności na wytwarzanie i handel narkotykami (początkowo głównie heroiną).³ Koniec zaś XX wieku i rozpad ZSRR przyniósł powstanie tzw. czerwonej mafii, uważanej przez niektórych badaczy za najgroźniejszą współczesną organizację typu mafijnego o międzynarodowym zasięgu.⁴

Pomimo powszechności zjawiska i faktu prowadzenia badań nad jego istotą od kilkudziesięciu lat, kryminologom nie udało się dojść do konsensusu co do definicji przestępczości zorganizowanej. Istnieje wiele propozycji w literaturze kryminologicznej, ale żadna z nich nie została powszechnie zaaprobowana. Tymczasem gruntowne poznanie występujących form przestępczości zorganizowanej i dokonanie pewnych uogólnień na temat jej istoty byłoby niewątpliwie pomocne w walce z tego typu przestępczością. Gdyby udało się stworzyć precyzyjną, a zarazem dość abstrakcyjną definicję tego zjawiska, możliwe byłoby jej wykorzystanie przy tworzeniu lub ulepszaniu norm prawnych karzących przynależność do zorganizowanych struktur przestępczych.

Tytułem wstępu warto może zauważyć, że podejmowane przez kryminologów próby scharakteryzowania omawianego fenomenu przestępczego przeważnie ukierunkowane są na zbadanie i zdefiniowanie tych postaci przestępczości, które występują w ojczystym kraju danego autora. Stąd Włosi interesują się głównie, co zresztą zrozumiałe, badaniem rodzimych form przestępczości zorganizowanej takich jak: sycylijska mafia, neapolitańska camorra czy kalabryjska 'ndrangheta. Podobnie bardzo praktyczny wymiar

² Zob. B. O'Callaghan, *An Illustrated History of the USA*, Harlow 1990, s. 95; H. E. Barnes, N. K. Teeters, *New Horizons in Criminology*, wyd. 3, Englewood Cliffs, Nowy Jork 1960, s. 18–24.

³ Zob. M-A. Matarad-Bonucci, *Historia Mafii*, tłum. W. Dłuski, Warszawa 2001, s. 97, 172–173, 219; J. Bouček, *Ośmiornica – historia sycylijskiej mafii*, tłum. E. i W. Kaniewscy, Gdańsk 1992, s. 87–91.

⁴ Zob. J. Gerber, *On the Relationship between Organized and White-Collar Crime: Government, Business, and Criminal Enterprise in Post-Communist Russia*, „European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice” 2000, nr 4, s. 331, 337; R. I. Friedman, *Czerwona mafia*, Warszawa 2001, s. 257, 268–269.

mają prace poświęcone przestępczości zorganizowanej, których autorami są naukowcy amerykańscy. Pisząc o przestępczości zorganizowanej, mają oni w zasadzie na myśli te jej formy, które spotkać można w Stanach Zjednoczonych, stąd też podkreśla się, że pojęcie *organized crime* (które zresztą przetłumaczyć można także jako „zorganizowane przestępstwo”) nie w pełni pokrywa się z jego europejskimi odpowiednikami.⁵ Nie zmienia to faktu, że to właśnie kryminolodzy amerykańscy poświęcają temu zjawisku szczególnie dużo uwagi, a co za tym idzie nie sposób przy omawianiu tematyki przestępczości zorganizowanej pominąć ich dorobku.

Jedną z wcześniejszych prac kryminologicznych – w których pojawia się pojęcie „organizacji przestępców” (*organization of criminals*), traktowane jako synonim pojęć „syndykat” i *organized crime* – jest podręcznik do kryminologii *Principles of Criminology*, autorstwa E. H. Sutherlanda z 1939 roku.⁶ Autor charakteryzując organizacje przestępców, wymienia cechy charakterystyczne przestępczości zorganizowanej, przy czym większość jego spostrzeżeń wydaje się zachowywać aktualność. Przede wszystkim wskazany zostaje fakt, że organizacja przestępców „może być rodzajem formalnego stowarzyszenia z uznanym przywództwem, porozumieniami, ustaleniami i podziałem pracy”⁷, ale może też opierać się na „nieformalnym podobieństwie oraz wzajemności interesów i postaw”.⁸ Jako cztery podstawowe formy zorganizowanego przestępstwa Sutherland wymienia:

- 1) tworzone przez przestępców grupy robocze, których członkowie wzajemnie się rozumieją, w których występuje podział pracy, a czasem także uznane przywództwo (liczba członków takich grup zależy od tego, jakiego rodzaju przestępstwa popełniają, wynosząc najczęściej od 2 do 5 osób);
- 2) podziemie przestępcze, w którym sprawcy są wzajemnie powiązani przez wrogość wobec prawa, co powoduje, że poszczególni członkowie współpracują ze sobą i wzajemnie się chronią;
- 3) przestępne syndykaty, kontrolujące głównie takie dziedziny jak hazard, prostytutka i nielegalna sprzedaż alkoholu;
- 4) współpracę rozwijającą się pomiędzy wskazanymi wyżej typami organizacji przestępczych a agencjami, które za zadanie mają stać na straży prawa.⁹

Tym samym Sutherland wymienił najbardziej charakterystyczne aspekty przestępczości zorganizowanej, wskazując jednocześnie na różnorodność możliwych jej przejawów – od form o wysokim stopniu organizacji (syndyka-

⁵ E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczanie w Europie Zachodniej (ze szczególnym uwzględnieniem Republiki Federalnej Niemiec)*, Warszawa 1992, s. 20.

⁶ E. H. Sutherland, *Principles of Criminology*, wyd. 3, Chicago-Filadelfia-Nowy Jork 1939.

⁷ *Ibid.*, s. 207.

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Loc. cit.*

ty), po grupy o luźnej organizacji, tworzone nawet dla doraźnych celów. Dziś mówi się w kryminologii o dwóch zasadniczych teoretycznych modelach przestępczości zorganizowanej: szerokim i wąskim. Model wąski, zwany też modelem mafijnym, zakłada, że pod pojęciem przestępczości zorganizowanej należy rozumieć zhierarchizowany zespół ludzi, którego celem jest prowadzenie ciągłej działalności przestępczej, przy rozbudowanych powiązaniach ze sferą gospodarki i polityki. Natomiast model szeroki (grupowy) zakłada, że pod pojęciem przestępczości zorganizowanej kryje się zespół ludzi o dowolnej strukturze, utworzony w celu popełnienia choćby jednego przestępstwa i posiadający dowolny zakres powiązań.¹⁰

W Stanach Zjednoczonych kluczowe znaczenie dla późniejszego postrzegania i definiowania przestępczości zorganizowanej miały ustalenia poczynione przez kolejne senackie i prezydenckie specjalne komisje do zbadania przestępczości zorganizowanej. Ukierunkowały one zainteresowania badawcze wielu kryminologów na najbardziej zaawansowane organizacyjnie formy tego rodzaju przestępczości, wyłączając często z zakresu pojęciowego terminu *organized crime* owe nieformalne zgrupowania niewielkiej liczby sprawców, o których pisał Sutherland. Wydawane od lat 70. amerykańskie podręczniki kryminologii bardzo często zawierają odrębne rozdziały poświęcone przestępczości zorganizowanej, która przedstawiana jest jako odrębna forma przestępczości, obok np. grupowej przestępczości zawodowej.¹¹

Pierwsza, i może z tej racji najważniejsza, Senacka Komisja Specjalna do Zbadania Przestępczości Zorganizowanej i Handlu Międzystanowego (zwana od nazwiska przewodniczącego komisją Kefauvera) prowadziła przesłuchania w latach 1950–1951, dokonując następujących ustaleń na temat natury zorganizowanej przestępczości w USA:

1. Istnieje syndykat zbrodni o zasięgu krajowym znany jako Mafia, którego macki odnaleźć można w wielu dużych miastach. Ma on międzynarodowe rozgałęzienia, najbardziej widoczne w związku z handlem narkotykami.

2. Jego przywódcy zazwyczaj kontrolują najbardziej lukratywne machinacje (*rackets*) w swoich miastach.

3. Występują przesłanki świadczące o centralnym kierowaniu i kontrolowaniu tych machinacji, choć przywództwo zdaje się znajdować w rękach grupy jednostek raczej niż w rękach pojedynczej osoby.

4. Mafia to cement, który pomaga spoić ze sobą Costello – Adonis – Lansky syndykat z Nowego Jorku i Accardo – Guzik – Fischetti syndykat z Chicago, jak i mniejsze gangi przestępcze i pojedynczych przestępców w całym kraju. Grupy te utrzymują kontakt z Luciano od czasu jego deportacji z tego kraju.

¹⁰ Zob. J. Blachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2000, s. 301.

¹¹ Por. *Crime in America*, pod red. B. J. Cohen, Itasca, Il. 1977; *Delinquency, Crime and Social Process*, pod red. D. R. Cressey, D. A. Ward, Nowy Jork–Evanston–Londyn 1969; D. C. Gibbons: *Society, Crime and Criminal Careers. An Introduction to Criminology*, wyd. 3, New Jersey 1977; L. J. Siegel, *Criminology*, St. Paul–Nowy Jork–Los Angeles–San Francisco 1983.

5. Dominacja Mafii opiera się zasadniczo na „mięśniach” i „morderstwie”. Mafia to tajemne sprzysiężenie przeciwko prawu i porządkowi, które bezwzględnie wyeliminuje każdego, kto stoi na jej drodze do osiągnięcia sukcesu w jakimkolwiek przedsięwzięciu kryminalnym, jakim jest ona zainteresowana. Zniszczy każdego, kto zdradza jej sekrety. Użyje każdych dostępnych środków – wpływów politycznych, przekupstwa, zastraszania itp., aby zniweczyć jakąkolwiek próbę organów wymiaru sprawiedliwości sięgnięcia do jej głównych przywódców lub przeszkodzenia jej operacjom.¹²

Do podobnych wniosków na temat wszechobecności zorganizowanych struktur przestępczych doszła na początku lat 60. kolejna senacka komisja, od nazwiska przewodniczącego zwana „Komisją McClellana”. Tym razem przedmiot zainteresowania stanowiły niedozwolone praktyki w związkach zawodowych, zaś rezultatem prac komisji było wydobycie na światło dzienne wielu informacji na temat korupcji w amerykańskich związkach zawodowych oraz ujawnienie licznych przypadków wpływu zorganizowanej przestępczości na podejmowane przez owe związki działania.¹³

Kolejne zakrojone na szeroką skalę badania nad istotą amerykańskiej przestępczości zorganizowanej podjęte zostały w 1967 r. przez Prezydencką Komisję ds. Przestrzegania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości. To z raportu z prac tej Komisji, opracowywanego przez znanego amerykańskiego kryminologa D. R. Cresceya, pochodzą słynne ustalenia dotyczące dokładnej struktury Cosa Nostra, podzielonej na 24 rodziny, na czele których stoją szefowie i zarządzanej przez najwyższy organ wykonawczy – komisję, składającą się z przedstawicieli najpotężniejszych rodzin mafijnych.¹⁴ Jednocześnie w podejmowanych przez Komisję próbach zdefiniowania istoty badanego fenomenu przestępczego duży nacisk położony został na podobieństwo zorganizowanych struktur przestępczych do legalnie działających korporacji. W raporcie stwierdzono bowiem, że „przestępczość zorganizowana to rodzaj towarzystwa, które stara się działać poza kontrolą narodu amerykańskiego i jego rządu. Składa się ono z tysięcy przestępców, działających w obrębie struktur tak skomplikowanych jak struktury jednej z wielkich korporacji, podporządkowanych prawom, których przestrzeganie wymuszane jest o wiele surowiej niż przestrzeganie praw legalnych rządów. Jego działania nie są impulsywne, ale raczej wynikają z zawitych konspiracji, realizowanych przez wiele lat i mających na celu uzyskiwanie kontroli nad całymi obszarami aktywności, po to by gromadzić ogromne zyski”.¹⁵ Komisja jako główne źródło niebezpieczeństwa związanego z działalnością zorganizowanej przestępczości

¹² Podano za: *Organized Crime, Task Force Report: Organized Crime, Annotations and Consultants Papers, Task Force on Organized Crime – The President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*, Government Printing Office, Waszyngton 1967, s. 1–7.

¹³ Zob. Don C. Gibbons, *Society, Crime and Criminal Careers. An Introduction to Criminology*, wyd. 3, New Jersey 1977, s. 412.

¹⁴ *President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice: Organized Crime, [w:] Crime in America*, pod red. B. J. Cohen, Itasca, Il. 1977, s. 169–172.

¹⁵ *Ibid.*, s. 160.

wskazała ową akumulację kapitału i związane z nią opanowywanie przez zorganizowaną przestępczość także legalnych dziedzin gospodarki, przez co utrudniane jest jej prawidłowe funkcjonowanie.¹⁶

Takie spojrzenie na istotę omawianego zjawiska zdobyło sporą popularność wśród przedstawicieli nauki amerykańskiej, przy czym niektórzy z nich, jak np. T. Sellin, skłonni byli nawet przyjąć, że pojęcie „przestępczość zorganizowana” powinno być rozumiane wyłącznie jako swego rodzaju „przedsiębiorstwa ekonomiczne zorganizowane w celu prowadzenia nielegalnej działalności oraz takie, które, gdy prowadzą legalne przedsięwzięcia, czynią to nielegalnymi metodami”.¹⁷ Podobnie D. C. Smith, w artykule zatytułowanym *Przestępczość zorganizowana i przedsiębiorczość*, negując konspiracyjny charakter tego typu przestępczości, podkreślał jednocześnie, że przestępczość zorganizowana występująca w Stanach Zjednoczonych mogłaby być określana jako „nielegalna przedsiębiorczość”, która stanowi w gruncie rzeczy „przedłużenie legalnych działań rynkowych w celu osiągania zysku i jest odpowiedzią na ukryty i prawnie zakazany popyt”.¹⁸

Raport wspomnianej wyżej komisji prezydenckiej wywołał też wzrost zainteresowania przestępczością zorganizowaną ze strony przedstawicieli nauki, z których część wdała się zresztą w zaciętą polemikę z podstawowymi ustaleniami raportu, przecząc przede wszystkim istnieniu jednej organizacji o nazwie Mafia lub Cosa Nostra. I tak, wspomniany wyżej D. C. Smith stał na stanowisku, że „mafia” oznacza nie jakąś sformalizowaną strukturę przestępców włoskiego pochodzenia, ale „pewien stan umysłu Italo-Amerykanów, który jest częścią ich włoskiego dziedzictwa, obejmujący raczej lojalność względem rodziny i podobne wartości, a nie reprezentujący wysoce zorganizowaną przestępczą hierarchię”.¹⁹ Natomiast D. Bell w artykule zatytułowanym *Przestępstwo jako amerykański sposób życia* tłumaczył dominację osób pochodzenia włoskiego w świecie przestępczym tym, że imigrując do Stanów Zjednoczonych stosunkowo późno mieli tylko jedną zasadniczą drogę do osiągnięcia stosunkowo szybkiego sukcesu – drogę przestępstwa.²⁰

Późniejsze prace kryminologiczne raczej nie negują już istnienia wysoce zorganizowanych struktur przestępczych w USA, natomiast podkreślany zaczyna być fakt, że Włosi zajmują wprawdzie prominentną pozycję w „podziemiu przestępczym”, jednak nie są jedyną grupą etniczną, która w owym podziemiu potrafiła się doskonale zorganizować.²¹ Larry J. Siegel w swoim

¹⁶ *Ibid.*, s. 161.

¹⁷ T. Sellin, *Organized crime; A business enterprise*, [w:] *Crime in America*, pod red. B. J. Cohen, Itasca, Il. 1977, s. 179.

¹⁸ D. C. Smith, *Organized Crime and Enterpreunership*, „International Journal of Criminology and Penology” 1978, nr 6, s. 164.

¹⁹ D. C. Smith, Jr., *The Mafia Myth*, Nowy Jork 1975, przytoczono za: D. C. Gibbons: *Society, Crime and Criminal Careers. An Introduction to Criminology*, wyd. 3, New Jersey 1977, s. 416.

²⁰ D. Bell, *Crime as an American Way of Life*, „Antioch Review” 1953, nr 13, s. 131–154.

²¹ L. J. Siegel, *op. cit.* s. 388–340.

podręczniku kryminologii, nie formułując precyzyjnej definicji przestępczości zorganizowanej, wskazuje 7 jej podstawowych cech:

1. Zorganizowana przestępczość jest działalnością konspiracyjną, z którą wiąże się koordynacja wielu osób przy planowaniu i dokonywaniu nielegalnych czynności lub przy sięganiu po legalne cele przy pomocy niedozwolonych środków. [...] Przemoc przestępczość zorganizowana pociąga za sobą ciągle zaangażowanie ze strony kluczowych członków, choć jednostki posiadające szczególnie umiejętności mogą być wprowadzane w miarę potrzeby. Organizacje przestępczości zorganizowanej są zazwyczaj uformowane hierarchicznie – szef, wspierany przez bliskich doradców, niżsi podwładni i tak dalej.

2. Przemoc przestępczość zorganizowana za główny cel stawia sobie zysk ekonomiczny, choć osiągnięcie władzy lub pozycji może być czynnikiem motywacyjnym. Zysk ekonomiczny jest osiągany przez utrzymywanie niemal całkowitego monopolu na nielegalne dobra i usługi, włączając w to narkotyki, hazard, pornografię i prostytucję.

3. Działalność zorganizowanej przestępczości nie ogranicza się do zapewniania nielegalnych usług. Obejmuje ona także tak wyrafinowane działania jak pranie brudnych pieniędzy przez legalne przedsiębiorstwa, oszustwa na rynku nieruchomości i przestępstwa komputerowe.

4. Przemoc przestępczość zorganizowana stosuje drapieżne taktyki takie jak zastraszanie, przemoc i przekupstwo. Odwołuje się do chciwości, aby osiągnąć swe cele i zachować zdobycze.

5. Dzięki doświadczeniu, zwyczajowi i praktyce, tajne zorganizowane grupy przestępcze są zazwyczaj bardzo szybkie i skuteczne w kontrolowaniu i dyscyplinowaniu swoich członków, wspólników i ofiar. Jednostki zainteresowane wiedzą, że jakiegokolwiek odstępstwo od zasad organizacji spowoduje szybką odpowiedź ze strony pozostałych współdziałających. Ta odpowiedź może obejmować całą gamę reakcji, od zredukowania rangi i zakresu kompetencji po wyrok śmierci.

6. Przemoc przestępczość zorganizowana nie jest synonimem Mafii czy też Cosa Nostry, najbardziej doświadczonej, zróżnicowanej i prawdopodobnie najlepiej zdyscyplinowanej z tych grup.[...]

7. Przemoc przestępczość zorganizowana nie obejmuje terrorystów oddanych idei zmian politycznych. [...] Zorganizowane grupy przestępcze zwykle bywają politycznie konserwatywne, pragnąc utrzymać taki *status quo*, w którym odnoszą sukcesy [...].²²

Zaprezentowane wyżej poglądy na temat przestępczości zorganizowanej wydają się reprezentować dominujące podejście do tego problemu w kryminologii amerykańskiej. Wspomniano już wcześniej, że w amerykańskich podręcznikach do kryminologii w przeważającej większości przestępczość zorganizowana rozumiana jest dość wąsko jako przestępczość typu mafijnego i traktowana jako pewna odrębna kategoria, odrębne zjawisko, które bada się w zasadzie w oderwaniu od wielu pokrewnych mu zjawisk takich jak choćby przestępczość zawodowa czy przestępczość białych kołnierzyków. Jako ciekawy wyjątek rysują się na tym tle rozważania J. A. Inciardiego, który w pracy zatytułowanej *Przemoc przestępczość zawodowa*²³ ujmuje przestępczość zorganizowaną jako fragment szerszego zjawiska, określanego przez niego jako *voca-*

²² *Ibid.*, s. 382–383.

²³ J. A. Inciardiego, *Vocational crime*, [w:] *Handbook of Criminology*, pod red. D. Glaser, Chicago 1974.

tional crime (przestępczość zawodowa), przez którą rozumie on „przestępcze zachowanie, które podejmowane jest jako kariera zawodowa w celu uzyskiwania stałego wpływu dochodów”.²⁴ Przestępczość ta dzieli się z kolei na trzy kategorie: przestępczość profesjonalną (*professional crime*), „ciężką” przestępczość profesjonalną (*professional „heavy” crime*) i wreszcie przestępczość zorganizowaną (*organized crime*), przez którą Inciardi rozumie „przedsięwzięcia ekonomiczne nastawione na zysk ekonomiczny przy pomocy działań nielegalnych”.²⁵ Jako synonimy tego ostatniego pojęcia wskazane są takie określenia jak *syndicated crime* oraz *racketeering*, natomiast jako cechy charakterystyczne dla tego rodzaju przestępczości autor ten wymienia:

1. Hierarchiczną strukturę obejmującą system wyraźnie zdefiniowanych związków między jednostkami z dwustronnymi zobowiązaniami i przywilejami.
2. Monopolistyczną kontrolę lub ustanowienie sfer wpływu pomiędzy różnymi organizacjami i nad rejonami geograficznymi.
3. Poleganie na potencjalnym używaniu przemocy i gwałtu w celu utrzymania wewnętrznej dyscypliny i ograniczenia konkurencji.
4. Utrzymywanie stałej nieotykalności od ingerencji rządowych agencji wymiaru sprawiedliwości i innych.
5. Duże zyski finansowe zapewniane przez specjalizację w jednej lub większej liczbie kombinacji przedsięwzięć.²⁶

Ciekawe ujęcie przestępczości zorganizowanej w nauce amerykańskiej zaprezentowali D. R. Taft i R. W. England, którzy w przeciwieństwie do pozostałych kryminologów, postrzegających ten typ przestępczości jako dość jednolite i wąskie zjawisko, wyróżnili dwie podstawowe formy przestępczości zorganizowanej, a mianowicie przestępczość „drapieżczą” (*predatory*) i usługową/gangsterską (*racketeering*). Ta ostatnia to przestępczość polegająca na zaspokajaniu popytu społeczeństwa na nielegalne dobra i usługi. Przez tę pierwszą autorzy ci rozumieją natomiast przestępstwa systematycznie dokonywane z chęci zysku przez dwie lub więcej osób, których działania przestępcze poza nimi samymi nikomu nie przynoszą korzyści.²⁷

Na koniec należy jeszcze wspomnieć o stosunkowo najnowszej i najbardziej znanej amerykańskiej definicji przestępczości zorganizowanej, którą opracowała w 1986 r. powołana przez prezydenta Ronalda Reagana komisja. Tym razem badając fenomen zorganizowanych struktur przestępczych, podjęto próbę wskazania takich ich cech charakterystycznych, które odnosiłyby się nie tylko do realiów amerykańskich, ale opisywały w sposób abstrakcyjny zorganizowaną przestępczość w ogóle. Komisja wskazała trzy konstytutywne cechy zorganizowanej przestępczości, a mianowicie: 1) długo istniejącą i mającą wewnętrzną hierarchię organizację o ograniczonej liczbie stałych

²⁴ *Ibid.*, s. 299.

²⁵ *Ibid.*, s. 230.

²⁶ *Ibid.*, s. 361.

²⁷ D. R. Taft, R. W. England, Jr., *Criminology*, wyd. 4, Nowy Jork 1964, s. 184–188.

członków, której celem jest osiągnięcie korzyści finansowych pochodzących z nielegalnej działalności, przy czym dla osiągnięcia celów stosowana jest przemoc lub groźba jej użycia; 2) zapewniane takim organizacjom wsparcia ze strony skorumpowanych przedstawicieli władzy i wymiaru sprawiedliwości; 3) wsparcie ze strony społeczeństwa i różnego rodzaju specjalistów, którzy dorywczo świadczą organizacjom przestępczym różne usługi.²⁸

Przechodząc do omawiania poglądów przedstawicieli nauki europejskiej, należy stwierdzić, że w kryminologii brytyjskiej wydaje się dominować szerokie ujęcie pojęcia „przestępczość zorganizowana”. Dla przykładu: H. Mannheim w napisanym przez siebie podręczniku kryminologii rozważa omawiane zagadnienie pod zbiorczym tytułem *Grupy jako czynniki przestępcze*²⁹, przy czym wyróżnia on grupy podstawowe, takie jak szkoła i rodzina oraz „stowarzyszenia przestępcze”, wśród których wymienia cztery zasadnicze typy, a mianowicie: 1) okazjonalną przestępczą współpracę niewielkiej liczby osób; 2) tłum; 3) gang młodzieżowy lub osób dorosłych (ten ostatni oznaczałby zaawansowaną postać przestępczości zorganizowanej) oraz 4) nielegalne działania podejmowane dla zwiększenia zysków w ramach legalnie działających korporacji (ten typ mieści się z kolei w pojęciu „przestępczości białych kołnierzyków”).³⁰ Omawiany autor nie formułuje własnej definicji *organized crime*, podkreślając jedynie, że na gruncie europejskim pojęcie to ma nieco inny wydźwięk niż w Stanach Zjednoczonych, gdzie używa się go na określenie najpoważniejszych grup przestępczych, podczas gdy właściwe byłoby sformułowanie takiej definicji, która obejmowałaby także „mniejsze organizacje występujące gdzie indziej, które mogą być tworzone jedynie dla dokonania kilku akcji przestępczych i które mogą ulegać następnie rozwiązaniu”.³¹ Ten postulat sformułowania szerokiej definicji przestępczości zorganizowanej wiąże się niewątpliwie z tym, że Wielka Brytania jest krajem, który neguje istnienie na swoim terytorium organizacji typu mafijnego³², zaś podręcznikowymi przykładami rodzimej przestępczości zorganizowanej są działalność gangu Jonathana Wilda w Londynie w XVIII wieku³³ i „wielki skok na pociąg” w Aylesbury w 1963 roku.³⁴

Interesujące propozycje dotyczące definiowania przestępczości zorganizowanej przedstawił J. Nepote, który w przemówieniu wygłoszonym w czasie naukowego sympozjum na temat przestępczości zorganizowanej, odbywają-

²⁸ Zob. *President's Commission on Organized Crime, Report to the President and the Attorney General. The Impact: Organized Crime Today*, Waszyngton 1986.

²⁹ H. Mannheim, *Comparative Criminology. A Text Book, Volume Two*, Londyn 1966, s. 606.

³⁰ *Ibid.*, s. 637.

³¹ *Ibid.*, s. 663.

³² M. Anderson, *The United Kingdom and Organised Crime – the International Dimension*, „European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice” 1993, nr 4, s. 294.

³³ D. Hobbs, *Professional and organized crime in Britain*, [w:] *The Oxford Handbook of Criminology*, pod red. M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner, Londyn 1996, s. 444.

³⁴ H. Mannheim, *op. cit.*, s. 657–658.

cego się w październiku 1974 r. w RFN, wskazał na trzy możliwe desygnaty pojęcia *organised crime*. Pierwsze z nich wiąże się z rozumieniem angielskiego słowa *crime* jako przestępstwo, w związku z czym dosłowne rozumienie definiowanego zwrotu prowadziłoby do wniosku, że omawiane pojęcie tożsame jest z przestępstwem popełnianym z premedytacją, przy czym może ono być w całości dokonane przez pojedynczą osobę.³⁵ Odrzucając taką definicję jako nieprzydatną, Sekretarz Generalny Interpolu wskazał drugą możliwą definicję omawianego pojęcia, także bazującą na rozumieniu słowa *crime* jako „przestępstwo”, zgodnie z którą przestępstwo uznać można za zorganizowane, „gdy zostaje ono przygotowane i popełnione przez kilka osób, najczęściej zgrupowanych w gangu, które żyją na marginesie normalnego społeczeństwa dzięki zyskom otrzymywanym z działalności przestępczej”.³⁶ Ten rodzaj przestępczości autor określa jako stanowiący w gruncie rzeczy przestępczość zawodową. Natomiast trzecie rozumienie pojęcia „przestępczość zorganizowana” odnosi się do zjawisk, które można określić też jako „przestępcze syndykaty” (*crime syndicates*) lub „przestępczość zsyndykalizowana” (*syndicated crime*), które autor definiuje jako „przestępcze zachowanie maksymalnie rozwiniętej grupy, przy którym pojawia się całe równoległe społeczeństwo”, które „żyje na normalnym społeczeństwie jak rodzaj grzyba przyczepionego do drzewa”, i które „ma swoich szefów, przywódców, skalę wartości i instytucje”.³⁷ Jako dwa czynniki niezbędne do budowania potęgi tak rozumianej przestępczości zorganizowanej Nepote wymienia strach i korupcję, natomiast jako fundamentalną różnicę pomiędzy nią a zdefiniowaną wcześniej zorganizowaną przestępczością zawodową autor ten wskazuje fakt, że syndykaty przestępcze dostarczają usługi, które z różnych powodów nie mogą być dostarczane legalnie, a na które istnieje dość duże zapotrzebowanie ze strony normalnego społeczeństwa. W ten sposób przestępczość zorganizowana tego typu tworzy równoległy rynek, na którym obowiązują specyficzne dla nielegalnej ekonomii zasady funkcjonowania.³⁸ Warto w tym miejscu odnotować, że przedstawione przez Nepote’a rozumienie terminu „przestępczość zorganizowana” bliskie jest omówionemu wcześniej podziałowi tej przestępczości na przestępczość „drapieżczą” i „usługową”.

Jeśli chodzi o przedstawicieli kryminologii niemieckiej, to H. D. Schwind wyróżnia trzy zasadnicze struktury organizacyjne, w ramach których mogą funkcjonować zorganizowani przestępcy. Najniższy stopień wspólnego zorganizowanego dokonywania przestępstw to banda. Stopień drugi to zorganizowane przestępstwo, któremu nie towarzyszy określenie celu mafijnego, zaś stopień najwyższy to właśnie mafia lub organizacja o charakterze mafijnym.

³⁵ J. Nepote, *Interpol and Organised Crime*, „International Criminal Police Review” 1974, nr 282, s. 230.

³⁶ *Ibid.*, s. 230.

³⁷ *Ibid.*, s. 232.

³⁸ *Ibid.*, s. 232.

Jako cechy charakterystyczne dla wyższych form organizacyjnych, czyli właściwej przestępczości zorganizowanej, autor ten wymienia: 1) istnienie trwałego związku przestępców zawodowych; 2) wielostopniową i hierarchiczną strukturę; 3) podejmowane przez specjalistów planowane i racjonalne akcje przestępne; 4) prowadzenie nielegalnych interesów, odpowiadających na aktualne zapotrzebowanie ze strony społeczeństwa; 5) różnorodność form i metod popełniania przestępstw; 6) konspiracyjne zachowanie połączone ze wzajemnym „uszczelnianiem”; 7) wsparcie dla członków grupy w razie ich aresztowania; 8) dużą mobilność i międzynarodowy zasięg.³⁹

Z licznych wypowiedzi nauki niemieckiej na temat przestępczości zorganizowanej na odnotowanie zasługuje też definicja opracowana w trakcie konferencji poświęconej tego typu przestępczości, zorganizowanej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych RFN w 1983 r., zgodnie z którą przez *organisierte Kriminalität* należy rozumieć oparte na podziale prac świadome i zamierzone na dłuższy czas współdziałanie większej liczby osób, nastawione na popełnianie czynów przestępnych, które często ukierunkowane są na możliwie szybkie osiągnięcie wysokich zysków.⁴⁰

Kolejna definicja, którą jako stosunkowo najbardziej udaną próbę syntetycznego ujęcia istoty zorganizowanej przestępczości wymieniają polscy przedstawiciele nauki tacy jak A. Marek⁴¹ i E. Pływaczewski⁴², wypracowana została w 1990 r. przez przedstawicieli niemieckiego wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania. Zgodnie z tym ujęciem, przestępczość zorganizowana to planowe popełnianie przestępstw, którego motywacją jest dążenie do osiągnięcia zysków lub władzy, przy czym tak popełniane przestępstwa pojedynczo lub jako całość mają znaczny ciężar gatunkowy i są udziałem więcej niż dwóch uczestników podejmujących wspólne działania na czas dłuższy lub nieokreślony na zasadzie podziału zadań, przy czym odbywa się to przy zastosowaniu zawodowych lub „zawodowo podobnych struktur albo przy zastosowaniu przemocy lub innych środków zastraszania lub przez wpływanie na politykę, administrację publiczną, wymiar sprawiedliwości lub gospodarkę.”⁴³

Warto jeszcze odnotować w tym miejscu próbę określenia przestępczości zorganizowanej podjętą przez H. J. Schneidera, który czyni to przez podanie 10 kryteriów, stanowiących „cechy grupowe” tego typu przestępczości. Jako cechy charakterystyczne wymienia on:

³⁹ H. D. Schwind, *Definition und Geschichte der organisierten Kriminalität im kurzen Überblick*, [w:] *Organisierte Kriminalität*, red. H. D. Schwind, G. Steinhilper, E. Kube, Heidelberg 1987, s. 17–18, przytoczono za: E. Pływaczewski, *op. cit.*, s. 23, 34.

⁴⁰ Podano za: E. Pływaczewski, *op. cit.*, s. 23.

⁴¹ A. Marek, *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej. Studia i materiały*, pod red. A. Marka i W. Pływaczewskiego, Szczepno 1992, s. 32.

⁴² Zob. E. Pływaczewski, *op. cit.*, s. 24–25.

⁴³ Podano za: *ibid.*, s. 24–25.

- 1) zaspokajanie zapotrzebowania części społeczeństwa na nielegalne usługi;
- 2) wybieranie działalności, z którą wiąże się najmniejsze ryzyko wykrycia i ukarania, najmniejszy nakład pracy i kosztów oraz najwyższy, szybki i łatwy zysk;
- 3) pojawianie się tzw. przestępczości towarzyszącej (np. przestępstwa drogowe, uszkodzenia rzeczy itp.);
- 4) dostarczanie nielegalnych usług i dóbr przez zawodowo ze sobą powiązanych przestępców;
- 5) strategiczne i taktyczne planowanie, racjonalne działanie i podział ról;
- 6) przestrzeganie norm subkultury, z których na pierwszy plan wysuwa się obowiązek bezwzględnej lojalności;
- 7) używanie przemocy jako ostatecznego środka wymuszania przestrzegania norm grupy;
- 8) tworzenie powiązań między działaniami legalnymi i nielegalnymi, co w szczególności ułatwia legalizowanie zysków z przestępstwa;
- 9) występowanie „buforów ochronnych” tworzonych przez polityków, policjantów, sędziów, adwokatów itp.
- 10) dużą mobilność i międzynarodowe powiązania.⁴⁴

Jeśli chodzi o przedstawicieli nauki polskiej, to większe zainteresowanie zorganizowaną grupową przestępczością w zasadzie pojawiło się po przemianach w 1989 r. w związku ze znacznym nasileniem się tego typu przestępczości.⁴⁵ W okresie PRL marginalizowano istnienie zorganizowanych struktur przestępczych, a jeśli już były one przedmiotem badań, skupiano się głównie na aferowych zagarnięciach mienia, dokonywanych przez pracowników uspołecznionych zakładów pracy.⁴⁶ Do chwili obecnej ukazały się liczne publikacje poświęcone przestępczości zorganizowanej i jej zwalczaniu, ale autorzy rzadko podejmują samodzielną próbę sformułowania definicji tego typu przestępczości, poprzestając bądź to na przytoczeniu definicji zagranicznych, bądź to omawiając to zjawisko przy milczącym założeniu, że znaczenie tego pojęcia jest dla wszystkich zrozumiałe.⁴⁷

Samodzielną próbę zdefiniowania przestępczości zorganizowanej podjął W. Wróbel w *Komentarzu do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego* z 1995 r.,⁴⁸ w której omawiane pojęcie pojawiło się po raz pierwszy w ustawie jako jedno

⁴⁴ H. J. Schneider, *Przestępczość zorganizowana z międzynarodowego kryminologicznego punktu widzenia*, tłum. B. Hołyst, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 10, s. 9–12.

⁴⁵ Zob. A. Marek, *op. cit.*, s. 21–22.

⁴⁶ Zob. np. J. Jagiełło, *Zorganizowane zagarnięcie mienia społecznego. Aspekty kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 1978; I. Majchrzak, *Pracownicze przestępstwo gospodarcze i jego sprawca*, Warszawa 1965.

⁴⁷ Zob. A. Marek, *op. cit.*, s. 21–36, E. Pływaczewski, *op. cit.*, s. 21–34, B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 1999, s. 310–316.

⁴⁸ K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995.

ze znamion przestępstwa „prania brudnych pieniędzy” określonego w art. 5 § 1. Autor ten wskazał na możliwość używania i rozumienia pojęcia „przestępczość zorganizowana” w znaczeniu funkcjonalnym i strukturalnym. Przez to pierwsze rozumiał on sposób popełniania określonych przestępstw, przy czym w takim ujęciu terminem właściwszym byłoby „przestępstwo zorganizowane.” Natomiast w znaczeniu strukturalnym, zorganizowana przestępczość ma miejsce w razie dokonania „przynajmniej kilku przestępstw w ramach struktury organizacyjnej łączącej większą liczbę osób i cechującej się hierarchicznością, planowaniem i podziałem funkcji, nastawieniem na dłuższe lub trwale działanie, a także stosowaniem wewnętrznych sankcji”.⁴⁹

Na koniec niniejszej prezentacji różnych koncepcji dotyczących definiowania przestępczości zorganizowanej warto jeszcze wspomnieć o pewnych próbach w miarę precyzyjnego określenia tego zjawiska, podejmowanych na forum międzynarodowym. I tak, w 1996 r. Komisja Europejska i Grupa Ekspertów ds. Przestępczości Zorganizowanej Rady Europy do cech konstytutywnych tego rodzaju przestępczości zaliczyły współdziałanie więcej niż dwóch osób podejrzanych lub skazanych za popełnienie poważnych przestępstw, podejmowane na czas dłuższy lub nieokreślony w celu uzyskania korzyści finansowych lub władzy, albo obu tych rzeczy naraz. Jako kryteria dodatkowe przestępczości zorganizowanej wymienione zostały natomiast: podział ról i funkcji wśród poszczególnych członków, stosowanie różnorodnych form wewnętrznej dyscypliny i kontroli, posługiwanie się przemocą lub innymi środkami w celu zastraszania, wywieranie wpływów politycznych, gospodarczych i innych przy pomocy korupcji i innych środków, wykorzystywanie do prowadzenia działalności przestępczej struktur handlowych lub im podobnych, „pranie pieniędzy” oraz międzynarodową skalę prowadzonej działalności.⁵⁰

Z kolei jako najważniejsze cechy pozwalające rozpoznać przestępczość zorganizowaną Europol wymienia współpracę więcej niż dwóch osób podejrzanych o popełnienie poważnych przestępstw kryminalnych, spowodowaną chęcią osiągnięcia korzyści lub władzy albo obu jednocześnie. Wskazywane przez tę organizację cechy dodatkowe zbliżone są do tych, które wymienione zostały przez Komisję Europejską i Radę Europy.⁵¹

Jak dotąd, najdonioślejsza próba zdefiniowania przestępczości zorganizowanej podjęta została z inicjatywy Polski na forum ONZ, prowadząc do opracowania Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodo-

⁴⁹ W. Wróbel, komentarz do art. 5, [w:] K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel, *op. cit.*, s. 86–87.

⁵⁰ Podano za: E. Pływaczewski, *Wokół strategii przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej w Polsce*, [w:] *Przeciwdziałanie korupcji i zorganizowanej przestępczości*, Ośrodek Informacji Rady Europy, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Biuletyn nr 3–4/1999, s. 58.

⁵¹ *Ibid.*, s. 58.

wej przestępczości zorganizowanej.⁵² Konwencja ta ma służyć zwalczaniu najpoważniejszych i najgroźniejszych typów międzynarodowej zorganizowanej przestępczości, jednakże zawarta w niej została definicja „zorganizowanej grupy przestępczej”, która może na gruncie tego aktu prawnego zostać potraktowana jako synonim „przestępczości zorganizowanej”. Zgodnie z art. 2 pkt. a Konwencji przez zorganizowaną grupę przestępczą należy rozumieć grupę posiadającą pewną strukturę (*structured group*), składającą się z co najmniej trzech osób, istniejącą przez pewien czas i podejmującą w porozumieniu działania w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw (zagrożonych karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi minimum 4 lata) lub przestępstw wymienionych w Konwencji (udział w zorganizowanej grupie przestępczej, „pranie pieniędzy”, korupcja, utrudnianie wymiaru sprawiedliwości), z chęci uzyskania bezpośredniej lub pośredniej finansowej lub innej korzyści materialnej. Konwencja przez „grupę o pewnej strukturze” rozumie grupę, która nie została utworzona przypadkowo dla natychmiastowego popełnienia jakiegoś przestępstwa, która jednak nie musi mieć ani formalnie zdefiniowanych ról poszczególnych członków, ani ciągłości członkostwa, ani rozwiniętej struktury (art. 2 pkt c).

Warto w tym miejscu zauważyć, że w tak sformułowanej definicji z jednej strony dość szeroko rozumiane jest pojęcie „zorganizowana przestępczość”, bowiem minimalne wymogi wskazane w Konwencji pozwalają pod to pojęcie zaklasyfikować nie tylko rozwinięte struktury typu mafijnego, ale i mniej rozwinięte grupy przestępcze, w których wystąpi dużo mniejszy stopień zorganizowania. Z drugiej jednak strony określenie chęci uzyskania korzyści materialnej jako jedyne go celu działania, pozwalającego uznać daną grupę za zorganizowaną grupę przestępczą, powoduje nadmierne być może zawężenie możliwości stosowania postanowień Konwencji. Jak już wskazano w literaturze, takie określenie celu działania grupy powoduje, że omawiana Konwencja nie mogłaby zostać zastosowana przy ściganiu na przykład międzynarodowej zorganizowanej grupy sprawców dopuszczających się poważnych przestępstw na tle łączących ich dewiacji seksualnych czy innych.⁵³

Przestępczość zorganizowana ciągle jest przedmiotem badań kryminologicznych i ciągle zaskakuje różnorodnością form i umiejętnością przystosowywania się do zmian zachodzących w świecie zewnętrznym. Jednocześnie zjawisko to zostało już, jak się wydaje, zbadane w stopniu pozwalającym na dokonywanie pewnych uogólnień na temat jego natury i charakteru. Powstaje też pytanie o to, jak najlepiej wykorzystać w praktyce spostrzeżenia kryminologów na temat przestępczości zorganizowanej. Wspomniano już wcześniej o dwóch skrajnych modelach tej przestępczości: grupowym i mafijnym,

⁵² Na temat przebiegu prac nad Konwencją zob.: M. Plachta, *Prace nad Konwencją ONZ Przeciwko Zorganizowanej Przestępczości Międzynarodowej*, [w:] *Przeciwdziałanie korupcji...*, s. 42–55.

⁵³ Zob. B. Ziorkiewicz, *Projekt Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko ponadnarodowej przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 10, s. 75.

między którymi znajduje się wiele form pośrednich.⁵⁴ Jak się wydaje, dla praktyki ścigania użyteczniejsze może być budowanie definicji przestępczości zorganizowanej w bardziej wąskim znaczeniu, a więc bliższych modelowi mafijnemu – wyspecjalizowane struktury ds. ścigania przestępczości zorganizowanej, takie jak na przykład Centralne Biuro Śledcze, tworzy się wszak po to, by zwalczały najgroźniejsze przejawy grupowej zorganizowanej działalności przestępnej, a nie np. trzysobowe zawodowe grupy kieszonkowców, które niejednokrotnie mogą podpadać pod szerokie definicje przestępczości zorganizowanej. Z kolei, wykorzystując odkrycia kryminologów przy stanowieniu norm prawa karnego materialnego, należałoby definiować karalny udział w zorganizowanych strukturach przestępczych raczej opierając się na szerokich grupowych modelach tej przestępczości, tak by karalne było przynależenie nie tylko do rozwiniętych organizacji mafijnych, ale i do grup o zdecydowanie mniejszych rozmiarach i przestępczym potencjale.

SUMMARY

The article presents different definitions of organised crime which can be found in criminological literature. Two different approaches to the problem are stressed – the narrow one, which uses the term “organised crime” only to refer to the mafia-type organisations, and the broad one, according to which most criminal groups can be perceived as organised. The author describes the approaches to the problem which can be found in American criminological literature, with special emphasis on the unique meaning the discussed term has in the U. S. and on the changing views about the nature of organised criminal activity in the 20th century. Some European criminological works are also mentioned, including the works of British and German scholars especially. At the end of the article international attempts at defining “organised crime” are described, including the 2000 United Nations Convention against Transnational Organised Crime, in which the international community has come to some compromise as to what acts could be defined as “organised crime”. The conclusion is that the narrow concepts of organised crime should be used by special police organs, while the broader concepts seem to be more useful in defining in penal codes the punishable offence of participating in an organised criminal group.

⁵⁴ Zob. J. Blachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2000, s. 301.